

BOSHLANG'ICH SINFLARDA EKOLOGIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHDA ANIMATSIYALARDAN FOYDALANISHNI PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Rasulova Dilobar Shuhratjon qizi

Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim) 2-kur magistr

Annotatsiya: *Boshlang'ich sinflarda ekologik madaniyatni rivojlantirishda animatsiyalardan foydalanishni pedagogik imkoniyatlari muhokama qilingan. Ekologik madaniyatni bolalar tarbiyasida rivojlantirishning o'rni muhim ekanligi haqida fikr yuritilgan. Bu borada mavjud pedagogik imkoniyatlardan unumli foydalanishning afzalliklari misollar orqali ko'rib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *animatsiyalar, pedagogik yondashuv, ekologik madaniyat, pedagogik metod, bolalar, tabiat, atrof-muhit, mintaqa, tarbiya, ekologik faollashuv;*

Boshlang'ich maktab o'quvchilarining ekologik madaniyatini shakllantirish murakkab muammodir. Shuning uchun tabiatga hurmatli munosabatda bo'lishni tarbiyalashda boshlang'ich sinf kursining barcha fanlarining imkoniyatlari va mazmuni ishtirok etadi. Atrofdagi dunyo darslaridan boshlab, kichik maktab o'quvchilarining ekologik madaniyati asoslarini shakllantirish jarayoni sinfda matematika, rus tili, adabiy o'qish bo'yicha davom etadi va sinfdan tashqari mashg'ulotlarda o'z aksini topadi.

Sinfdan tashqari ishlar ekologik ta'lim tizimining majburiy elementi hisoblanadi. Boshlang'ich maktab o'quvchilarining sinfdan tashqari soatlarda ekologik madaniyatini shakllantirish samaradorligi turli xil mehnat turlarini uyg'unlashtirish va ular atrofidagi dunyo haqida olingan bilimlarni ijodiy qo'llash imkoniyati bilan bog'liq. Sinfdan tashqari amaliyotda kognitiv, o'yin, mehnat, tadqiqot, loyiha faoliyati birlashtiriladi. Ishning individual, guruhli, ommaviy shakllaridan foydalaniladi.

Individual darslar ko'pincha bolalarning tabiat hodisalarini, o'simlik va hayvonlar turlarini kuzatishini, turli tajribalarni o'z ichiga oladi.

Sinfdan tashqari ishlar bunday ish shakllaridan foydalanishga imkon beradi, ularning ijobiy qiymatini ortiqcha baholash qiyin, lekin ularni dars davomida qo'llash qiyin. Bular sayohat o'yinlari, ekskursiyalar, uzoq muddatli tajribalar, ekologik teatr tomoshalari.

Ekskursiya faoliyati ta'lim jarayonining ajralmas qismidir. Ekskursiyalarni amalga oshirish ko'p jihatdan yosh o'quvchi shaxsining ekologik madaniyatini shakllantirishga yordam beradi. Tayyorgarlik jarayonida maktab o'quvchilari:

- tabiat bilan to'g'ridan-to'g'ri munosabatda bo'lishning hissiy tajribasini olish;
- barqaror xulq-atvor qoidalarini qat'iy o'rganish;
- atrof-muhitni muhofaza qilish tadbirlarida ishtirok etish.

Atrof-muhitga oid loyihalar ustida ishlash yakka tartibda yoki kichik guruhlarda amalga oshiriladi. Ishning davomiyligi: bir darsdan butun o'quv yiligacha.

Shu bilan birga, o'qituvchi moderator lavozimini egallaydi, xushmuomalalik bilan yo'l-yo'riq ko'rsatadi, taklif qiladi, maslahat beradi. Ekoloyihalarning mavzulari bolalarga ularning qiziqishlari va xohishlariga qarab tanlash uchun taklif qilinishi mumkin. Motivatsiya qilish uchun ular o'quvchilarning proksimal rivojlanish zonasi bilan bog'liq bo'lishi maqsadga muvofiqdir. Ishtirokchilarning yoshini hisobga olgan holda, ota-onalarning yordami muhim ahamiyatga ega.

Bolalarni tabiat bilan tanishtirishda ta'lim muassasasida ta'limning tashkiliy shakllaridan biri bo'lgan ekskursiyalar alohida o'rin tutadi. Ular tabiiy sharoitda bolalarni tabiat ob'ektlari va hodisalari, mavsumiy o'zgarishlar, atrof-muhitni o'zgartirishga qaratilgan odamlarning ishlari bilan tanishtirish imkoniyatini beradi. Ekskursiyalar davomida maktab o'quvchilari tabiat dunyosini uning xilma-xilligi, rivojlanishi, hodisalarning o'zaro bog'liqligini qayd etishni o'rganishni boshlaydilar.

Masalan, "Bizni o'rab turgan narsa?" tabiatga ekskursiya o'tkazish mumkin.

Ekskursiyaning maqsadi tabiatda kuz faslining boshlanishi belgilarini, jonli va jonsiz tabiat ob'ektlari o'rtasidagi bog'lanishlarni kuzatish; o'quvchilarning nutqini, mantiqiy tafakkurini, taqqoslash va xulosa chiqarish qobiliyatini rivojlantirish; bolalarga tabiatning zaifligi, uni himoya qilish zarurligi haqida fikr yuritishga yordam berish; tabiat va insonning birligi haqida tasavvur hosil qilish.

Ekskursiya paytida tabiatda o'zini tutish qoidalari qat'iy belgilangan: shovqin qilmaslik, baland ovozda gapirish, qushlarni qo'rqitmaslik kerak. Atrofimizdagi o'simliklarga yaxshi g'amxo'rlik qilishimiz kerak.

4-sinf "Tabiiy fanlar" darsligida "Yerimizning yuzasi" mavzusida ham ekskursiya tashkillab olinsa bo'ladi. Ekskursiyalar bo'yicha kuzatishlar ufqning tomonlarini aniqlashdan boshlanadi. Keyin talabalar shimol, sharq, janub va g'arbdagi sirtni tavsiflaydilar. O'qituvchining ko'rsatmasi bilan bolalar tepalikni topadilar. Agar bir nechta tepaliklar bo'lsa, ularni kuzatish guruhlarda tashkil etiladi. Bolalar topadilar va ko'rsatadilar; klonlar va tepaliklar, yon bag'irlarining tabiatini belgilang (yumshoq, tik). Bolalar yumshoq va tik nishabga ko'tarilishadi, ularning qaysi biri ko'tarilish osonroq ekanligini aniqlang. Keyin planshetda tekshirilgan tepalikning chizmasi tuziladi.

Tabiatga hurmat-ehtiram bilan munosabatda bo'lishni tarbiyalash o'qituvchining o'quv va sinfdan tashqari ishlarni uyg'unlashtirishga qaratilganligi bilan yordam beradi, shunda darslarning ekologik mazmuni sinfdan tashqari mashg'ulotlarda davom etadi, uni to'ldiradi va boyitadi. To'g'ri tashkil etilgan, maqsadli sinfdan tashqari ishlar qo'shimcha materiallardan foydalanishga imkon beradi, atrof-muhit dunyoqarashini kengaytiradi va bilimlarni konkretlashtiradi. Bolalar tabiat bilan tez-tez aloqada bo'lish, ijtimoiy foydali mehnatda ishtirok etish imkoniyatiga ega. Sinfdan tashqari ishlar jarayonida maktab o'quvchilarining real hayotni kuzatishlari va

tahlillari ularga atrof-muhitning holati to'g'risida xulosa chiqarish, uni yaxshilash bo'yicha aniq dasturlarni belgilash, kelajak uchun saboq olish, o'z faoliyatining maqsadlari va atrof-muhitdagi xatti-harakatlarini o'zgartirish imkonini beradi. tabiat qonunlariga muvofiq.

Ekskursiyalar asosiy faoliyat turlaridan biri va bolalarni tabiat bilan tanishtirishga qaratilgan ishlarni tashkil etishning maxsus shakli bo'lib, ta'limning eng ko'p vaqt talab qiladigan va murakkab shakllaridan biridir. Maktabgacha ta'lim muassasasi hududida yosh bolalar uchun ekskursiyalar o'tkaziladi. Bu ochiq havoda o'tkaziladigan faoliyatning bir turi.

Ekskursiyalarning afzalligi shundaki, ular bolalarga tabiiy sharoitda ob'ektlar va tabiat hodisalari bilan tanishish imkonini beradi.

Ekskursiyalarda bolalar o'simliklar, qushlar va shu bilan birga ularning yashash sharoitlari bilan tanishadilar va bu tabiatdagi munosabatlar haqida birlamchi g'oyalarni shakllantirishga, bolalarda materialistik dunyoqarashni tarbiyalashga yordam beradi. Ekskursiyalar kuzatishni rivojlantirishga, tabiatga qiziqishning paydo bo'lishiga yordam beradi.

Bolalarni estetik tarbiyalashda ekskursiyalarning roli katta. Ularni o'rab turgan tabiatning go'zalligi chuqur his-tuyg'ularni keltirib chiqaradi, estetik tuyg'ularning rivojlanishiga yordam beradi. Tabiatga sayohatlar bolalarning havoda qolishi, harakat bilan bog'liq bo'lib, bu sog'lig'ini yaxshilashga yordam beradi. Ekskursiyada bolalar keyingi kuzatishlar uchun turli xil tabiiy materiallarni to'playdilar va guruhda, tabiatning bir burchagida (daraxt va butalarning mevalari, tushgan barglar, gullar, toshlar va boshqalar) ishlaydilar.

Olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar oxirgi yillar ekskursiyalar bolalarning har tomonlama rivojlanishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratib berishini ishonchli tarzda ko'rsatib beradi. Maktab o'quvchilarini atrof -muhit bilan tanishtirish - bu o'z ona yurtini, ona tabiatini bilish, Vatanga muhabbatni tarbiyalashdagi birinchi qadamlardir.

Ko'p qirrali tabiat dunyosi maktab o'quvchilarida qiziqishni uyg'otadi, hayratni uyg'otadi. "Tabiatning ochilgan siri bilan samimiy hayratlanish, - deb ta'kidlaydi B. A. Suxomlinskiy, - fikrlarning tez oqimi ham kuchli turtki bo'ladi." Bolaning qizlanuvchanligi, qiziquvchanligi kognitiv masalalarda namoyon bo'ladi, bu unga atrofdagi dunyoni boshqarishga, mavjud aloqalar va bog'liqliklarni topishga yordam beradi.

Shuning uchun o'qituvchilar bolalar faoliyatini boshqarib, ularning bilim faolligini, savollarning paydo bo'lishini, ularga javob topish istagini rag'batlantirishi, tabiatga, uning bilimiga bo'lgan qiziqishini kuchaytirishga va chuqurlashtirishga harakat qilishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Zverev A.T. Ekologicheskoye mirovozzreniye – osnova ustoychivogo razvitiya // XVI Mejdunarodnaya konferensiya «Ekologicheskoye obrazovaniye v interesax ustoychivogo razvitiya» (Rossiya, Moskva, 25–26 iyunya 2010): tezisы dokladov I prezentasiy XVI Mejdunarodnoy konferensii «Ekologicheskoye obrazovaniye v interesax ustoychivogo razvitiya». – SPb, 2010. – S. 94.
2. Пина А.Н. Теоретические проблемы воспитания у starsheklassnikov ekologicheskoy kultury kak chasti ix mirovozzreniya: Diss. ... kand. ped. nauk. – M., 1998. – S. 12.
3. Kuzibaevna, O. G. (2020). Technologies of developing the ecological culture of students in the process of learning a foreign languages in higher educational institutions. Solid state technology, 63(1s), 1816-1825.
4. Khasanova, G. K. (2021). MAIN TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF EDUCATION AND AND PROFESSIONAL TRAINING IN THE WORLD. Orientalrenaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(Special Issue 1), 257-262.